

Een BRUINKOPGORS bij Wassenaar

Het is ons al meer overkomen, dat na een verblijf van kostelijke uren in duin of veld de terugkeer naar de menselijke woningen slechts node werd aangevangen. Zelfs viel het uur van thuiskomst niet zelden veel later dan oorspronkelijk was gepland. Op zaterdag 8 juni 1963 stonden we om een uur of negen werkelijk op het punt om uit het duingebied bij de Wassenaarse Meeuwenkolonie huiswaarts te keren, toen een opvallend gekleurd gorsachtig vogeltje ons pad kruiste. M'n confrater in het duin, H. D. van der Laan, was op het geluid van mijn alarmroep afgaande, zeer snel ter plaatse en samen keken wij min of meer verbouwereerd naar het levendige vogeltje, dat ons onder gunstige belichting op een afstand van minder dan 15 meter het bruin van zijn rug en vleugels ook zonder het gebruik van onze veldkijkers goed liet waarnemen. Slechts één gedachte drong zich gelijktijdig aan ons beiden op: „Dit kan niet anders zijn dan een *bruinkopgors*. Geen andere gors toont zo typisch deze kleurencombinatie.”

Deze *bruinkopgors* hebben we gedurende een half uur onder wisselende omstandigheden, in tegenlicht en met de zon in de rug, bij helder licht en bij bedekte lucht op afstanden variërend van 10 tot 25 meter kunnen observeren door onze (8 x 40 en 7 x 50) veldkijkers, terwijl hij zich ophield op de toppen van meidoorns, ratelpopulieren en ander hoogopgaand struikgewas. Daarbij konden we onafhankelijk van elkaar verscheidene bijzonderheden noteren, die bij latere onderlinge vergelijking en met door ons geraadpleegde literatuur niet op alle punten tot volmaakte overeenstemming leidden, maar op het punt van determinatie toch alle twijfel uitsloten.

De kop, hals en keel waren kaneelbruin; dit bruin breidde zich slechts half zo ver uit over de borst als de tekening in de „Vogelgids” aangeeft. De rest van de borst en de gehele onderzijde waren zeer helder en glanzend geel. De nek en de rug waren groenachtig bruin, de rug niet geheel effen maar ietwat vlekkelig. De lichtbruine vleugels hadden vuil-gele veerranden. Deze vuil-gele randen waren ook zichtbaar bij de buitenste penne van de iets donkerder bruine staart. De stuit was geel met een groenachtig waas. Zowel „Vogelgids” als „Handbook of British Birds” vermelden een groenachtige, resp. groengele mantel. De snavel van onze *bruinkopgors* was kegelvormig en bruin-zwart van kleur, hetgeen bij de soort

nogal variabel kan zijn; „Vogelgids”: onvermeld in tekst, op afbeelding grijs; „Prisma Vogelboek”: lichtbruin; „Handbook” blauwgrijs. De bruine oogkleur was duidelijk donker, de kleur der poten was minder goed waarneembaar, doch liet zich het best aangeven met de overigens voor velerlei uitleg vatbare term: vleeskleurig. Driemaal werd bij het vliegen een zacht „kruk” gehoord.

De *bruinkopgors* „wordt door velen als conspecifiek met de *zwartkopgors* beschouwd” („Vogelgids”). „Zij vormen niettemin door hun bijna gescheiden verspreiding en verschillen in de kleur van het verenkleed een zeer ver gevorderd stadium in het proces van de geografische soortvorming” (Prof. Dr. K. H. Voous: „Atlas van de Europese Vogels”). Het broedgebied van de *bruinkopgors* ligt in Midden-Azië en reikt westwaarts tot Oost- en Noord-Oost-Iran. De *zwartkopgors* broedt van daar af westwaarts tot in Italië. Beide soorten zijn trekvogels en overwinteren in India, zowel *bruinkopgors* als *zwartkopgors* zijn als dwaalgast resp. 4 maal en 2 maal in ons land met zekerheid vastgesteld, waarbij de samenstellers van de „Avifauna van Nederland” bij de *bruinkopgors* opmerken: „Het is niet onwaarschijnlijk, dat verscheidene van deze waarnemingen op uit gevangenschap ontsnapte exemplaren betrekking hebben.”

De data betreffende deze 4 gevallen zijn: 6 juni 1933, eind februari 1937, 16 maart 1949, 28 januari 1950. Van de trekvogels zouden we inderdaad geneigd zijn een winterwaarneming of vondst onder de rubriek „ontsnapt” te boeken. Ons inziens behoeft dit bij een zomerwaarneming geenszins verondersteld te worden.

De *bruinkopgors* bij Wassenaar van 8 juni j.l. gedroeg zich levendig, vloog goed, liet zich bij de nodige omzichtigheid tot vrij dicht (± 10 m) benaderen, maar was toch vrij schuw, althans zeer waakzaam en bij een poging tot gelijktijdige benadering van tegenovergestelde kanten werd onze intense belangstelling hem te machtig en onttrok hij zich aan verdere waarneming. Het werd overigens tijd want (zie aanhef van dit artikel). En onze lankmoedige vrouwen? „They lament, sir their husbands went this morning a-birding and had a thrill” (vrij naar Shakespeare).

- Hans Blaak, Pr. Beatrixstraat 222, Voorburg (ZH)

Smyrnagorzen op Schiermonnikoog

Op 16 en 17 juni 1964 hebben we hier op Schiermonnikoog twee vogels waargenomen, die we na langdurige observatie als *smyrna gorzen* hebben gedetermineerd. Ze gedroegen zich volkomen als wilde vogels. Het laatste zag ik ze op 17 juni, toen ze 's avonds hoog opvlogen en in westelijke richting verdwenen. De vogels zaten goed in de veren. Ik kreeg een tweede *scholekster*. de indruk dat het ♂ iets helderder gekleurd was.

- Th. Talsma, Schiermonnikoog.

Amerikaanse rotganzen ontsnapt uit het Zwin

Enige tijd geleden zijn uit de collectie van Graaf Lippens in het vogelreservaat „Het Zwin” te Knokke (België) twee exemplaren weggevlogen van het Amerikaanse ras van de *rotgans* (*Branta bernicla orientalis*). De bioloog van het reservaat, de heer T. Robijns de Schneidauer verzoekt ornithologen die deze vogels waarnemen, hem daarvan bericht te zenden.

- T. Robijns de Schneidauer, Vogelreservaat „Het Zwin”, Het Zoute (België)

Koolmezen met groene ringen in Amsterdam

Sinds ongeveer half oktober komen er weer, zoals elk jaar, koolmezen voer halen op onze veranda, in Amsterdam-W. Doch ditmaal hebben ze een groen ringetje om één der pootjes. Klaarblijkelijk als gevolg van een experiment. Daarom leek het mij nuttig, er even melding van te maken.

- Mej. I. P. M. Rem, Romb. Hoogerbeetsstraat 7 III, Amsterdam/14

In het tuintje achter onze woning zien wij de laatste dagen (ca. 15 nov.) een koolmees met aan beide pootjes een geel-groen ringetje.

- A. H. L. Beijne, Romb. Hoogerbeetsstraat 63 hs, Amsterdam/14.

Bladkoninkje te Oostvoorne

Donderdag 21 mei 1964 was ik, in gezelschap van mijn vader, op het landgoed „Mildenburg” te Oostvoorne. Om ongeveer 7.00 uur waren wij in het zw-gedeel-

te van het terrein, de zgn. „beukenmanteling”. Deze vormt de grens tussen het bos (vrij vochtig gemengd loofbos) en het westelijk ervan gelegen duinterrein. Dominante boomsoort in dit gedeelte is de beuk. Struik- en kruidlaag zijn onder deze bomen vrijwel niet aanwezig.

Op deze ochtend zongen de *winterkoninkjes* vrij druk en ik meende ook hier een exemplaar van deze soort waar te nemen. Bij nauwkeuriger waarnemen merkte ik echter, niet met een *winterkoninkje* te doen te hebben. Met de kijker heb ik het zingende vogeltje geobserveerd. Het had het model van een *fitis*, maar de zang was totaal anders. Met de „Vogelgids” in de hand hebben wij hem zeer duidelijk kunnen determineren. Gedrag, uiterlijk en zang deden ons uitkomen op het *bladkoninkje*. Wij hebben hem ruim een kwartier geobserveerd. In die tijd vloog hij regelmatig heen en weer, steeds zingende, tussen een boomtak en twee plaatsen op de gaasafscheiding (totale afstand ± 10 m), wipte op de plaats waar hij zat naar verschillende kanten op, zodat wij alle gelegenheid hadden hem aan alle kanten goed te bekijken. Hij ving precies zoals hij het volgens de „Vogelgids” moest doen op vliegenvanger-manier insekten. Doordat wij het zonlicht in de rug hadden en slechts ± 15 m van het vogeltje stonden, hebben wij duidelijk de kenmerken waar kunnen nemen. De dubbele vleugelstrepen waren de belangrijkste. De volgende morgen was hij verder getrokken; wij hebben hem althans niet waargenomen. Ook bij latere bezoeken heb ik hem niet meer gezien of gehoord.

- D. van der Laan, Duinen 11, Oostvoorne

(De „Avifauna” vermeldt van deze dwaalgast geen enkele voorjaarswaarneming. — Red.)

Kluut met afwijkende tekening

Op 22 maart 1964 zagen mijn broer en ik in het vogelreservaat bij de Hondsbossche Zeewering een *kluut* met afwijkende tekening. Deze miste namelijk de grote zwarte streep op de vleugel. Hierdoor was hij opvallend wit, hetgeen onmiddellijk opviel. Bij een later bezoek aldaar, zagen wij hem niet meer. Mogelijk komt dit meer voor en heeft U al meer meldingen hierover?

- E. Groenewoud, Adr. v. Oostadelaan 34, Amstelveen

Drieteenspecht bij Apeldoorn

Op 12 maart 1964 hoorde ik in een zware eik „voorzichtig” roffelen, wat mijn aandacht trok omdat het niet leek op het roffelen van de gewone spechten, die ik goed ken.

Al heel gauw zag ik de vogel en toen viel mij op dat het niet een van de spechtsoorten was die ik van hier ken. Ik kreeg ook nog het geluid te horen, wat duidelijk zwakker was dan dat van de *grote bonte specht*. De vogel kwam mij totaal onbekend voor.

Ik heb de vogel van terzijde waargenomen door een goede kijker en thuisgekomen keek ik er „De Vogelgids” nader op na en ik kwam tot de conclusie dat het een vrouwtje van de *drieteenspecht* geweest moet zijn: grijswitte borst, gebandeerd en ook ongeveer het zwarte kapje en oogvlek zoals in de gids staat aangegeven. Op de tenen heb ik niet geteld. Het terrein waarin de vogel werd waargenomen is het Koninklijke Park in Apeldoorn.

• *P. Veenhuizen, Parkwachter Kon. Dom. Het Loo, Rostocklaan 43, Apeldoorn*

Pestvogels winter 1963-1964

November: ca. 8-11 enkele ex. A'damse Bos (Mus); 10-11 7 ex. idem (Veltman); 14-11 1 ex. idem (de Groot); 17-11 4 ex. Haarlem-N. (med. B. Keizer); 23-11 1 ex. A'damse Bos (Brander); 23-11 ca. 20 ex. Waterland bij Durgerdam (CJN., med. B. Keizer); 10 en 24-11 1 ex. Lelystad (Blokhuys, v. Gessel, Scharringa).

December: begin dec. 1 ex. Gorcum (de Kroon); 4-12 5 ex. Rhenen (W. en A. Vink); 15-12 3 ex. Haarlem (v. d. Linden); 16-12 8 ex. Nijmegen (Winterwerp); 26-12 1 ex. A'damse Bos (Straatman); 28-12 6 ex. Veenendaal (Tombroek, A. Vink).

Januari: 2-1 1 ex. Ede (Leys); 3-1 1 ex. en 6-1 2 ex. Schoonebeek (v. d. Haar); 5-1 1 ex. Bergen op Zoom (Uitdehaag); 14-1 2 ex. Grafhorst (Molhoek); 20-1 ♂ doodgevlagen tegen ruit Hengelo O. (Luiken); 20-1 3 ex. Nijmegen (Winterwerp); 22-1 5 ex. Nijmegen (J. v. Dijk); 26-1 2 ex. Bennekom (mevr. A. Ver-Castricum (fam. K. Tuyn); 27-1 1 ex. Schoonebeek (v. d. Haar); geheel jan. en febr. 4 à 5 ex. Nijmegen, Hatert (Hallmann).

Februari: 2-2 4 ex. Gemaal Lovink O. Fl.

(Gerritse, Jonkers, Oostenbroek); 3-2 1 ex. doodgevlagen Hengelo O. (Luiken); 8, 9 en 10-2 12 ex. Den Haag (mevr. M. Lieftinck-Dreschage); 8-2 ca. 10 ex. Nunspeet (meij. Hageman); 11-2 25 ex. Hengelo O. (Luiken); 17-2 7 ex. Bosjes van Pex, Den Haag (Schreiner); 18-2, 19-2 1 ex., 20-2 2 ex. 23-2 1 ex. Schoonebeek (v. d. Haar); 23-2 1 ex. Zandvoort (Bunning); 23-2 1 ex. AW duinen (Vader); 23-2 1 ex. De Bilt (Reurslag, Scharringa); 27-2 6 ex. Steenvoorde (v. Wely); 29-2 1 ex. Naarden, werd daar door een kennis reeds 2x in januari gezien (Wijma).

Maart: 1-3 6 ex. Den Haag, nabij Rode Kruisziekenhuis ('t Hoen, Koets); 6-3 18 ex. Utrecht (v. Kreuningen, Scharringa).

J. T.

Vrije boomnesten van huismussen in Berlijn

In de laatstverschenen aflevering van „Milu” maakt Horst Busse melding van negen boomnesten van *huismussen*, die in 1961 en 1962 op het terrein van de dierentuin van Berlijn zijn gevonden. In drie gevallen werden met succes jongen groot gebracht. In de meeste gevallen werden de nesten in hopranken gebouwd. Zij waren kogelvormig, met de opening opzij. Uit andere delen van Berlijn werden in de jaren 1958-1961 nog vier gevallen gemeld van succesrijke broedsels in boomnesten.

Wat de nesten op het terrein van de dierentuin betreft, lijkt het waarschijnlijk, dat populatiedruk aanleiding was tot het bouwen van boomnesten. In één geval werd een dergelijk nest gebouwd vlak naast de plek, waar een nestkastje had gehangen, dat was weggehaald toen en mussen in gingen nestelen.

Busse vermeldt nog dat volgens Schalow *huismussen* omstreeks 1860 vrij geregeld boomnesten bouwden in populieren en linden langs dorpsstraten. Makatsch en Creutz noemen beiden het broeden in fruitbomen algemeen. Mansfeld vond herhaaldelijk vrije nesten in hoge iepen in de straten van Berlijn.

• *Horst Busse in „Milu”, Band 1, 1964/5 blz. 310 e.v.*

(A. Daanje schreef indertijd in „Ardea” (jrg. 30, 1941, blz. 39): Vrije boomnesten zijn b.v. in het z.o. van Noord-Brabant helemaal niet zeldzaam. Men vindt

ze in elk dorp, in populieren, linden, olmen, eiken, kastanjes, appel- en perebomen. Eén keer trof ik er een op 1,80 m hoog aan in een meidoorn. Soms zijn het losse broedgevallen, maar vaak ook kleine kolonies. De grootste kolonies die ik aantrof telden 10 en 11 nesten, resp. in een appelboom en in een groepje van twee kastanjes en een eik. Wij vragen ons af, of dit verschijnsel nog steeds zo algemeen is in het genoemde deel van Brabant en ook, of elders wel eens boomnesten van *huismussen* worden gevonden? — Red.)

Ooievaars op de trek geschoten

Blijkens een bericht in het Antwerpse dagblad de „Volksgazet” van 17/18 oktober, ons toegezonden door onze abonnee mej. J. Bernard te Antwerpen, verscheen in augustus in de Belgische provincie Brabant, in de hoek van Londerzeel-Wolvertem een troep van ongeveer dertig *ooievaars*. Toen de vogels in een weiland wilden neerstrijken, werden zij „plots begroet door gewerschoten”. Drie vogels bleven ter plaatse dood liggen. Drie andere, dodelijk getroffen, trachtten nog te vluchten, maar werden wat verder gevat en eveneens afgemaakt.

„De persoon, die de dieren neerschoot, droeg de gedode vogels naar een opzetter. Het is bij deze laatste dat de drie bewuste vogels door de gerechtelijke dienst werden aangeslagen. Een vierde werd ook daar opgezet en was door een ander persoon reeds afgehaald. Twee andere zijn nog zoek.”

„Ziedaar de oogst van een luguber toneel dat alleen in België nog schijnt gespeeld te kunnen worden.”

„Is het niet wraakroepend, dat zoiets in een beschaafd land nog gebeurt, dat deze door de wet beschermde vogels worden opgejaagd en gedood?”

(Wij sluiten ons gaarne aan bij de commentaar van de „Volksgazet” op dit inderdaad lugubere bericht. — Red.)

Het voeren van duikeenden op onderwatervlotten

In de strenge winter van 1962-1963 heeft men in Duitsland goede resultaten bereikt met het voeren van duikeenden op wat we het best „onderwatervlotten” zouden kunnen noemen. Dit waren houten vlotten (5 x 2 m), waarvan men enerzijds het drijfvermogen had verhoogd met lucht tanks, doch die men anderzijds zodanig met ballast had bezwaard, dat zij ongeveer 40 m onder de waterspiegel

zweefden (in stromend water is verankering uiteraard noodzakelijk).

Gevoerd werd vooral met graan, waarbij voor dit speciale doel gerst, door zijn geringe drijfvermogen, zeer geschikt bleek te zijn. Het bevat bovendien een hoog gehalte (75 pct.) aan verteerbare voedingsstoffen.

Voor zover men kan nagaan, kwamen zowel *kuijeenden* als *tafeleenden*, maar ook *brilduikers*, *toppereenden* en zelfs *nonnetjes*, *futen* en *dodaarsjes* er op af. Of deze laatste drie, die zulke typische viseters zijn, van het gaanvoer aten, kon niet worden vastgesteld.

Er werd mogelijk in de namiddag gevoerd, omdat men de indruk kreeg dat de duikeenden vooral 's nachts actief waren, in tegenstelling tot de *meerkoeien*. Om deze laatste en ook de *wilde eenden*, die immers ook wel duiken, zoveel mogelijk van het onderwatervlot af te leiden, was er ook een vlot aan de oppervlakte, waar steeds voldoende voer op werd gestrooid. Er lijkt hier een mogelijkheid te zijn voor het voeren van duikeenden (tot nu toe steeds een heel moeilijk probleem), die zeker verdere aandacht verdient.

• *Wilhelm Busch in Ornithologische Mitteilungen 1964, nr. 3*

Opnamen van vogelgeluiden

De heer J. Ivangh, een der eersten die zich in Nederland heeft beziggehouden met het vastleggen van vogelstemmen op geluidsband, verzoekt anderen die zich op dit terrein bewegen, hem op gave te willen verstrekken van oorspronkelijke opnamen, waarover zij beschikken. Het is zijn bedoeling, daarvan een catalogus samen te stellen. Hij ontvangt daartoe gaarne de volgende gegevens: naam van de vogelsoort, duur van de opname in seconden en aard van het geluid, b.v. zang, alarm- of trekroep, enz.

• *J. Ivangh, Burg. Velthuisenlaan 120, Leidschendam/ZH*

Wij en de insekten

In het „Tijdschrift der Kon. Ned. Heide-maatschappij” (jrg. 75, nrs 8 en 9) gaf Ir. A. H. Druyff onder de titel „Wij en de insekten” naar aanleiding van het symposium van de Biologische Raad een voortreffelijke objectieve beschouwing over de bestrijding van plagen met chemische en biologische middelen en met harmonische maatregelen, die wij geïnteresseerden in het probleem der pesticiden zeer warm aanbevelen.